

Representantforslag 129 S

(2011–2012)

fra stortingsrepresentantene Vigdis Giltun, Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen og Bente Thorsen

Dokument 8:129 S (2011–2012)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Vigdis Giltun, Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen og Bente Thorsen om en opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid for personer med utviklingshemming

Til Stortinget

Bakgrunn

Med bakgrunn i Lossius-utvalgets innstilling i NOU 1985:34 la Sosialdepartementet frem St.meld. nr. 67 (1986–1987) om ansvar for tiltak og tjenester for psykisk utviklingshemmede. Regjeringen foreslo i meldingen en avvikling av det særskilte helsevernet for psykisk utviklingshemmede. Forslaget innebar at kommunene skulle overta ansvaret for at alle psykisk utviklingshemmede skulle få tilbud om sosiale og helsemessige tjenester på linje med andre. Tiltakene skulle tilpasses de spesielle behov den enkelte hadde, med sikte på å sikre levestandarden på samme måte som for andre norske borgere. Fylkeskommunen, som den gang var sykehuseier, skulle fortsatt gi tilbud om spesialisthelsetjenester. På grunnlag av Stortingets behandling av denne meldingen la regjeringen frem Ot.prp. nr. 49 (1987–1988), og Stortinget sluttet seg i hovedtrekk til regjeringens forslag i Innst. O. nr. 78 (1987–1988).

I St.meld. nr. 67 (1986–1987) Ansvar for tiltak og tenester for psykisk utviklingshemmede, slås følgende fast:

«Det dreier seg om menneske som rett nok er hemma i utviklinga si, men som likevel har høve til å utvikle seg og lære ut frå egne føresetnader. Dei fleste vil trenge forskjellig hjelp og service i periodar av livet. Nokon vil trenge det varig. I hovudsak er det

allmenne tiltak dei treng: bustad, arbeid, daglege gjere-mål osv.»

Det vises til at det alt i 1959 ble innført et prinsipp om å gi psykisk utviklingshemmede mulighet til å leve et liv så langt opp mot det normale som mulig i det danske lovverket. I Norge ble dette normaliseringsprinsippet første gang omtalt i St.meld. nr. 88 (1966–1967) om utviklingen av omsorgen for funksjonshemmede. I avsnittet om målsetting og hovedlinjer i meldingen heter det blant annet:

«Et viktig prinsipp i den nye tankegangen er normalisering. Dette vil si at en ikke skal trekke unødige skillelinjer mellom funksjonshemmede og andre når det gjelder medisinsk og sosial behandling, oppdrags- og utdanning, sysselsetting og velferd.»

Utdanning og sysselsetting har vært et sentralt mål i normaliseringsprosessen for å oppnå tilnærmet like muligheter for personer med funksjonsnedsettelse til å realisere sine evner og muligheter, til å delta i samfunnet på linje med andre borgere og til, så langt som mulig, å utnytte egen inntektsevne.

Retten til arbeid og sysselsetting har vært en viktig del av ansvarsreformen og av brukernes mulighet til å oppnå normalisering og deltakelse i samfunnet på linje med andre. I Ot.prp. nr. 49 (1987–1988) står følgende:

«I tillegg til å gi lønnsinntekt er det å ha arbeid i vår kultur viktig for den enkeltes selvbilde og for sosial deltaking. Sysselsetting er derfor et viktig moment i normaliseringen av livssituasjonen for mennesker med psykisk utviklingshemming. Enkelte vil kunne gå inn i en vanlig arbeidssituasjon, men erfaringene viser at de fleste vil ha behov for en form for tilpasset sysselsetting. Med dette menes bl.a. arbeid med ulik grad av lønns subsidiering eller kombinasjonsløsninger trygd/arbeid.»

Og videre:

«Sysselsetting er et statlig hovedansvar. Arbeidsvirksomhetene under HVPU overføres til arbeidsmarkedsmyndighetene og inngår i arbeidsmarkeds tiltakene på linje med arbeidssamvirketiltak m.v.»

I innstillingen til Ot.prp. nr. 49 (1987–1988) sier komiteen i en merknad:

«Komiteen vil understreke betydningen av at arbeidsmarkedsetaten blir tilført økte ressurser, slik at etaten settes i stand til å påta seg det utvidede ansvar som reformen legger opp til.»

NOU 1994:8 Kompetanseutvikling i arbeidet for psykisk utviklingshemmede, slår fast at arbeidet med HVPU-reformen har avdekket et stort behov for kompetanseheving innenfor flere områder, særlig når det gjelder kommunens tjenesteyting, men også med hensyn til den endrede situasjonen for utviklingshemmede knyttet til arbeid og sosial deltagelse:

«Problemet består ikke lenger i å legge forholdene til rette for spesielle grupper, men å bidra til at den enkelte oppnår optimal deltagelse og likeverd i samfunnet. Forutsetningen for at dette skal kunne skje, er at deltagelse og likeverd stilles opp som sentrale målsettinger for omsorg, og at faglige aktiviteter styres og koordineres i forhold til målsettingene.»

Arbeidsgruppa bak NOU'en fikk blant annet følgende mandat:

- «– Innenfor utdanningssystemet når det gjelder innhold i undervisningen og dimensjoneringen av opptakskapasiteten. Herunder bør gruppa også vurdere videre- og etterutdanning.
- Innenfor arbeidslivet når det gjelder ulike opplæringsmodeller.
- Arbeidsgruppa bes også vurdere hvordan studieorganisasjonene best kan bidra til kompetanse-spredning.
- Gruppa bes legge fram forslag til en handlingsplan hvor de ulike tiltak beskrives og prioriteres. Handlingsplanen bør utformes slik at den kan iverksettes av arbeidsgivere eller inngå i det generelle utdanningssystemet og i hovedsak finansieres innenfor det ordinære system.
- Gruppa bes vurdere praktiske og økonomiske konsekvenser av sine forslag og herunder peke på forslag til prioriterte tiltak som baserer seg på uendret ressursbruk innen dette området.»

Både arbeid og utdanning ble vektlagt og forsøkt tilrettelagt for i NOU'en.

I 2001 inngikk partene i arbeidslivet intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv, IA-avtalen. Avtalen har tre delmål hvorav det ene er økt sysselsetting for personer med redusert funksjonsevne. I

februar 2010 ble den 3. IA-avtalen inngått. Målsettingen er fremdeles den samme. I 2010 uttalte Liv Arum, generalsekretær i Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), følgende om IA-avtalen:

«Jeg håper dette blir det redskapet som kan snu utviklingen slik at funksjonshemmede som kan og vil, slipper til i arbeidslivet og kan få erfare hvilken betydning det er å ha en jobb å gå til, å høre til i et kollegium, forsørge seg selv – og bidra inn i det norske samfunnet.»

I dagens situasjon uttaler Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon at det 20 år etter ansvarsreformen fortsatt er langt mellom intensjon og praksis. Utviklingen går i feil retning. Dagens politikk overfor mennesker med utviklingshemming er ikke god nok. FFO Oslo er skuffet over at det ikke er laget en jobbstrategi for mennesker med nedsatt funksjonsevne, som også omfatter mennesker med utviklingshemming.

I en rapport fra 2011 fra NTNU Samfunnsforskning AS: «Innfridde mål eller brutte visjoner» av Sylvia Söderström og Jan Tøssebo, slås det blant annet fast i oppsummeringen av kapittelet om arbeid for funksjonshemmede at Arbeidsmarkedsetatens rolle i å integrere utviklingshemmede i arbeidslivet klart faller fra 2001 til 2010 og at lønnsveksten for utviklingshemmede ligger klart under lønnsveksten for befolkningen for øvrig:

«Alt i alt er bildet av normalisering av arbeid og dagaktiviteter for utviklingshemmede at mange bekker små til sammen utgjør en trend som klart peker i negativ retning.»

Rapporten slår også fast at selv om tiltaket «Varig tilrettelagt arbeid» har økt kraftig i omfang de siste ti årene, har andelen personer med utviklingshemming i ordningen blitt redusert fra 30 pst. i 2001 til pst. i 2010. I en artikkel i NRK Nyheter på nett, publisert 30. juni 2011, hevdes det at skoleelever og studenter overtar arbeidet som de utviklingshemmede tidligere har hatt. Anne Jorunn Økland på Stord, som tidligere har jobbet på treningssenter, i barnehage og som gartnerassistent, uttaler til NRK:

«Du blir deprimeret av å gå heima, og berre sjå inn i ein vegg 24 timer i døgeret. Du kan jo ikkje vaske huset kvar dag heller!»

Slik er hverdagen for mange personer med utviklingshemming – stikk i strid med de gode intensjoner Storting og vekslende regjeringer har hatt – og vedtatt.

Høsten 2011 la regjeringen frem en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne som et tillegg til Prop. 1 S (2011–2012) om statsbudsjettet for 2012. De viktigste tiltakene var:

- 500 egne tiltaksplasser
- Tilretteleggingstilskudd som dekker utgifter ved tilrettelegging av arbeidsplassen
- Tilretteleggingsgaranti som sikrer samordning av virkemidler og god kontakt med Nav
- Funksjonsassistenter og mentorer som skal bistå funksjonshemmede
- Arbeidslivveiledere som skal støtte arbeidsgivere

FFO har reagert på arbeidsminister Hanne Inger Bjurstrøms uttalelse om at jobbstrategien til regjeringen ikke er beregnet på personer med utviklingshemming. Seksjonsleder Ellingsen i FFO uttalte til «Fontene» høsten 2011, at dette viser at sektormyndighetene nok en gang ikke tar de utviklingshemmedes situasjon på alvor:

«Det er trist at man 20 år etter ansvarsreformen ikke evner å lage en jobbstrategi for mennesker med nedsatt funksjonsevne som omfatter psykisk utviklingshemmede,» sier nestleder Mimmi Kvisvik i FFO til «Fontene».

Den 7. oktober 2011 står følgende i FriFagbevelses nyhetsbrev:

«Regjeringens nye jobbstrategi er ikke beregnet på mennesker med utviklingshemming,» sier statsråd Hanne Inger Bjurstrøm.

Og forbundslederen i Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) uttaler følgende:

«– Siden man besluttet å satse på arbeid for psykisk utviklingshemmede, er tilbudet blitt halvert.»

Han mener det er viktig å jobbe for å hjelpe unge med funksjonsnedsettelse inn i arbeid.

«– Det er en svak gruppe på arbeidsmarkedet. Men mennesker med psykisk utviklingshemming er de aller svakeste,» sier han.

I Innst. 15 S (2011–2012), – statsbudsjettet for 2012, viser Fremskrittspartiets medlemmer til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons skriftserie 02/11: «Et arbeidsliv for alle?» hvor det blir avdekket følgende hovedfunn når det gjelder brukererfaringer og problemområder:

- Ingen deltidsstillinger ledige
- Blir ikke ansatt
- Får ikke tilrettelagt arbeidssituasjon
- Blir sagt opp eller oppfordret til å si opp frivillig

- Manglende kommunikasjon innad i Nav
- Manglende og ikke individuelt tilpasset arbeidsrettet tiltak
- Veiledningssvikt i Nav
- Manglende tilgang på hjelpemidler i tide
- Presset til uførepensjon
- Manglende tilrettelegging i utdanning fører til frafall
- Manglende sosiale tjenester
- Mangelfulle transportordninger
- Pårørendes stilling

Fremskrittspartiets medlemmer hadde følgende merknad i innstillingen:

«Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet ønsker en langt mer offensiv og målrettet jobbstrategi for å få flere som står utenfor arbeidsmarkedet inn i arbeidslivet og foreslår derfor samlet sett å styrke bevilgningen med 1 360 mill. kroner til ulike tiltak til dette formålet, i sitt alternative budsjett for 2012.»

Forslaget oppnådde ikke flertall.

Forslagsstillerne mener det er en betydelig svikt i løftene til personer med psykisk utviklingshemming når vedtak og intensjoner siden 1960-tallet, om bedre muligheter for å få realisert sin arbeidsevne, ikke er fulgt opp hverken når det gjelder arbeidsplasser eller utdanning.

Psykisk utviklingshemmede elever har i likhet med andre elever, i henhold til opplæringsloven, rett til undervisning etter egne evner og forutsetninger. I mange tilfeller tilbys det opplæring som har liten eller ingen relevans til arbeidslivet. At personer med ønske, vilje og ubrukt arbeidsevne ikke skal få en mulighet til å realisere sitt potensial på samme måte som andre borgere, er ikke velferdssamfunnet verdig.

Forslag

Forslagsstillerne vil på denne bakgrunn fremme følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om en opptrappingsplan, innen februar 2013, som ivaretar intensjonen om at personer med utviklingshemming får tilpasset utdanning hvor målsettingen er arbeid, reell arbeidsevnevurdering og en egnet arbeidsplass.

